C/2024/6830

29.11.2024

**NÕUKOGU SOOVITUS,**

**21. oktoober 2024,**

**mis käsitleb Rumeenia majandus-, eelarve-, tööhõive- ja struktuuripoliitikat**

(C/2024/6830)

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 121 lõiget 2 ja artikli 148 lõiget 4,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1466/97, [1] eriti selle artikli 3 lõiget 3,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. novembri 2011. aasta määrust (EL) nr 1176/2011 makromajandusliku tasakaalustamatuse ennetamise ja korrigeerimise kohta, [2] eriti selle artikli 6 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitust,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi resolutsioone,

võttes arvesse Euroopa Ülemkogu järeldusi,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust,

võttes arvesse majandus- ja rahanduskomitee arvamust,

võttes arvesse sotsiaalkaitsekomitee arvamust,

võttes arvesse majanduspoliitika komitee arvamust

ning arvestades järgmist:

(1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/241, [3] millega loodi taaste- ja vastupidavusrahastu (edaspidi „rahastu“), jõustus 19. veebruaril 2021. Rahastust antakse liikmesriikidele rahalist toetust reformide ja investeeringute elluviimiseks ning sellega kaasneb liidu rahastatav fiskaalne impulss. Kooskõlas majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta prioriteetidega aitab rahastu saavutada majanduslikku ja sotsiaalset taastumist ning rakendada kestlikke reforme ja investeeringuid, eelkõige reforme ja investeeringuid, et edendada rohe- ja digipööret ning muuta liikmesriikide majandus vastupidavamaks. Samuti aitab see tugevdada riigi rahandust ning hoogustada majanduskasvu ja töökohtade loomist keskpikas ja pikas perspektiivis, parandada territoriaalset ühtekuuluvust liidus ja toetada Euroopa sotsiaalõiguste samba jätkuvat rakendamist.

(2) 27. veebruaril 2023. aastal vastu võetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/435 [4] (edaspidi „REPowerEU määrus“) eesmärk on järk-järgult kaotada liidu sõltuvus Venemaa fossiilkütuste impordist. See aitaks saavutada energiajulgeoleku ja mitmekesistada liidu energiavarustust ning suurendada samal ajal taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu, energiasalvestusvõimsust ja energiatõhusust. Rumeenia lisas oma riiklikusse taaste- ja

[1] ELT L, 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj.
[2] ELT L 306, 23.11.2011, lk 25, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1176/oj.
[3] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).
[4] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. veebruari 2023. aasta määrus (EL) 2023/435, millega muudetakse määrust (EL) 2021/241 riiklike taaste- ja vastupidavuskavade REPowerEU peatükkide osas ning määrusi (EL) nr 1303/2013, (EL) 2021/1060 ja (EL) 2021/1755 ning direktiivi 2003/87/EÜ (ELT L 63, 28.2.2023, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

vastupidavuskavasse uue REPowerEU peatüki, et rahastada olulisi reforme ja investeeringuid, mis aitavad saavutada REPowerEU eesmärke.

(3) Komisjon avaldas 16. märtsil 2023 teatise „ELi pikaajaline konkurentsivõime: pilk 2030. aasta järgsesse aega“, et anda teavet poliitiliste otsuste tegemiseks ja luua raamtingimused majanduskasvu hoogustamiseks. Teatises käsitletakse konkurentsivõimet üheksa vastastikku tugevdava teguri kaudu. Nende tegurite hulka kuuluvad muu hulgas juurdepääs erakapitalile, teadusuuringud ja innovatsioon, haridus ja oskused ning toimiv ühtne turg, mis on esmatähtsad poliitikaprioriteedid reformide ja investeeringute elluviimiseks, et käsitleda praeguseid tootlikkusega seotud probleeme ning suurendada liidu ja selle liikmesriikide pikaajalist konkurentsivõimet. Komisjon avaldas 14. veebruaril 2024 teatise „Ühtse turu ja konkurentsivõime 2024. aasta aruanne“. Kõnealuses teatises on üksikasjalikult kirjeldatud Euroopa ühtse turu tugevaid külgi ja probleeme konkurentsivõime alal ning kajastatud aasta jooksul toimunud muutusi, tuginedes eespool nimetatud üheksale konkurentsivõimet edendavale tegurile.

(4) Komisjon võttis 21. novembril 2023 vastu 2024. aasta kestliku majanduskasvu analüüsi, mis tähistas majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta (2024) algust. Euroopa Ülemkogu kinnitas 22. märtsil 2024 2024. aasta kohta iga-aastase kestliku majanduskasvu analüüsi prioriteedid, mille keskmes on konkurentsivõimelise kestlikkuse neli mõõdet. Komisjon võttis 21. novembril 2023 määruse (EL) nr 1176/2011 alusel vastu ka 2024. aasta häiremehhanismi aruande, milles nimetati Rumeeniat ühe liikmesriigina, kus võib esineda tasakaalustamatus või kus võib esineda oht selle tekkimiseks ja kelle olukorda tuleb põhjalikult analüüsida. Samuti võttis komisjon vastu soovituse euroala majanduspoliitikat käsitleva nõukogu soovituse kohta ning ettepaneku 2024. aasta ühise tööhõivearuande kohta, milles analüüsitakse tööhõivesuuniste ja Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete rakendamist. Nõukogu võttis 12. aprillil 2024 vastu soovituse euroala majanduspoliitika kohta ([5]) (edaspidi „2024. aasta euroala käsitlev soovitus“) ja 11. märtsil 2024 ühise tööhõivearuande.

(5) 30. aprillil 2024 jõustus liidu uus majanduse juhtimise raamistik. Raamistik hõlmab uut määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta, muudetud nõukogu määrust (EÜ) nr 1467/97 ([6]) ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta ning muudetud nõukogu direktiivi 2011/85/EL ([7]) liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta. Uue majanduse juhtimise raamistiku eesmärk on edendada reformide ja investeeringute kaudu usaldusväärset ja jätkusuutlikku riigi rahandust, kestlikku ja kaasavat majanduskasvu ning vastupanuvõimet ning vältida valitsemissektori ülemäärast eelarvepuudujääki. Uue majanduse juhtimise raamistikuga edendatakse ka riikide isevastutust ja keskendutakse rohkem keskpikale perspektiivile koos nõuete tõhusama ja sidusama täitmise tagamisega. Iga liikmesriik peab esitama nõukogule ja komisjonile riikliku keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava. Riiklikud keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavad sisaldavad liikmesriigi eelarve-, reformi- ja investeerimiskohustusi ning hõlmavad riigisisese seadusandliku tsükli pikkusest sõltuvalt nelja- või viieaastast planeerimisperioodi. Riiklikes keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavades esitatud netokulude ([8]) kava peab olema kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 nõuetega, sealhulgas nõudega hoida valitsemissektori võlg usutavas langustrendis või viia see usutavasse langustrendi kohandamisperioodi lõpuks või hoida see mõistlikul tasemel allpool 60 % sisemajanduse koguproduktist (SKP) ning viia valitsemissektori eelarve puudujääk keskpika perioodi jooksul alla aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst ja/või hoida see allpool kõnealust kontrollväärtust. Kohandamisperioodi võib pikendada kuni kolme aasta võrra, kui liikmesriik võtab kohustuse teha asjakohased reformid ja investeeringud vastavalt määruses (EL) 2024/1263 sätestatud kriteeriumidele. Selleks et toetada kõnealuste riiklike keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavade koostamist, avaldas komisjon 21. juunil 2024 suunised teabe kohta, mille liikmesriigid peavad esitama oma riiklikes keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavades ning iga-aastastes eduaruannetes. Kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 artiklitega 5 ja 36 edastas komisjon liikmesriikidele kohaldataval juhul võrdlustrajektoorid ja tehnilise teabe. Liikmesriigid peavad esitama oma riikliku keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava 20. septembriks 2024, välja arvatud juhul, kui liikmesriik ja komisjon lepivad kokku tähtaja pikendamises mõistliku aja võrra. Kooskõlas oma riigisisese õigusraamistikuga võivad liikmesriigid arutada oma keskpika perioodi kavade

([5]) Nõukogu 12. aprilli 2024. aasta soovitus euroala majanduspoliitika kohta (ELT C, C/2024/2807, 23.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2807/oj).

([6]) Nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta (EÜT L 209, 2.8.1997, lk 6, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1997/1467/oj).

([7]) Nõukogu 8. novembri 2011. aasta direktiiv 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta (ELT L 306, 23.11.2011, lk 41, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/85/oj).

([8]) Netokulu, nagu on määratletud määruse (EL) 2024/1263 artikli 2 punktis 2. Netokulu – valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud i) intressikulud, ii) kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed, iii) liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga, iv) riikide kulud liidu rahastatavate programmide kaasrahastamiseks, v) töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning vi) ühekordsed ja muud ajutised meetmed.

projekte oma parlamentidega, paluda sõltumatutel eelarveasutustel esitada arvamuse ning konsulteerida sotsiaalpartnerite ja muude riiklike sidusrühmadega.

(6) 2024. aastal jätkub majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta areng kooskõlas rahastu rakendamisega. Taaste- ja vastupidavuskavade täielik rakendamine on jätkuvalt oluline Euroopa poolaasta poliitiliste prioriteetide elluviimiseks, kuna kavad aitavad tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on viimastel aastatel esitatud asjakohastes riigipõhistes soovitustes esile toodud. 2019., 2020., 2022. ja 2023. aasta riigipõhised soovitused on jätkuvalt sama asjakohased taaste- ja vastupidavuskavade puhul, mis on läbi vaadatud või mida on ajakohastatud või muudetud vastavalt määruse (EL) 2021/241 artiklitele 14, 18 ja 21.

(7) Rumeenia esitas 31. mail 2021 vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 1 komisjonile oma riikliku taaste- ja vastupidavuskava. Komisjon hindas määruse (EL) 2021/241 artikli 19 kohaselt taaste- ja vastupidavuskava asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust ja sidusust kooskõlas kõnealuse määruse V lisas esitatud hindamissuunistega. Nõukogu võttis 29. oktoobril 2021 vastu Rumeenia taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmist käsitleva rakendusotsuse, ([9]) mida muudeti 8. detsembril 2023 vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 2, et ajakohastada tagastamatu rahalise toetuse maksimaalset summat, ja vastavalt määruse (EL) 2021/241 artiklile 21, et muuta taaste- ja vastupidavuskava objektiivsete asjaolude tõttu, samuti et lisada REPowerEU peatükk ([10]). Osamaksete tegemine sõltub määruse (EL) 2021/241 artikli 24 lõike 5 kohaselt tehtud komisjoni otsusest selle kohta, et Rumeenia on rahuldavalt täitnud nõukogu rakendusotsuses sätestatud asjakohased eesmärgid ja sihid. Rahuldav täitmine eeldab, et varem saavutatud eesmärke ja sihte ei ole tagasi pööratud.

(8) Rumeenia esitas 13. mail 2024 oma 2024. aasta riikliku reformikava. Vastavalt määruse (EL) 2021/241 artiklile 27 kajastab 2024. aasta riiklik reformikava ka Rumeenia kaks korda aastas esitatavat aruannet taaste- ja vastupidavuskava täitmisel tehtud edusammude kohta.

(9) Komisjon avaldas 19. juunil 2024 Rumeenia kohta 2024. aasta riigiaruande. Selles hinnati Rumeenia edusamme nõukogu poolt aastatel 2019–2023 vastu võetud asjaomaste riigipõhiste soovituste järgimisel ning tehti kokkuvõte sellest, kuidas Rumeenia on taaste- ja vastupidavuskava rakendanud. Selle analüüsi põhjal tehti riigiaruandes kindlaks puudused seoses probleemidega, mida taaste- ja vastupidavuskavas ei käsitleta või käsitletakse ainult osaliselt, ning uute ja esilekerkivate probleemidega. Samuti hinnati Rumeenia edusamme Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel ning liidu peamiste tööhõive, oskuste ja vaesuse vähendamise eesmärkide ning ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisel.

(10) Komisjon tegi määruse (EL) nr 1176/2011 artikli 5 alusel Rumeenia kohta põhjaliku analüüsi. Peamised järeldused, milleni komisjoni töötajad jõudsid oma hinnangus Rumeenia makromajandusliku haavatavuse kohta kõnealuse määruse kohaldamisel, avaldati 2024. aasta märtsis. Komisjon jõudis 19. juunil 2024 järeldusele, et Rumeenias esineb ülemäärane makromajanduslik tasakaalustamatus. Eelkõige on Rumeenial maksebilansiga seotud haavatavus, mis tuleneb ennekõike suurest ja üha kasvavast valitsemissektori eelarve puudujäägist, mis on jätkuvalt probleem, samas kui märkimisväärne hinna- ja kulusurve on kasvanud ning poliitikameetmed olnud nõrgad. Jooksevkonto puudujääk 2023. aastal mõnevõrra paranes peamiselt selle arvelt, et eratarbimine on olnud loium ja kaubandus kasvanud, kuid puudujääk on jätkuvalt suur ning prognooside kohaselt jääb see käesoleval aastal samaks ning 2025. aastal paraneb. Selle tulemusena rahvusvaheline netoinvesteerimispositsioon SKP suhtes enam ei parane SKP suurest nominaalkasvust hoolimata ning on oht, et jooksevkonto suure puudujäägi jätkumise tõttu muutub see negatiivseks. Koguinflatsioon ja alusinflatsioon on aeglustunud, kuid alusinflatsioon on endiselt väga kõrge, vaid tagasihoidlikult alla 2023. aastal saavutatud tipptaseme ja kõrgem kui aasta tagasi. Palkade ja tööjõukulude dünaamika kiirenes 2023. aastal ning see jätkus 2024. aastal, kajastades osaliselt suurt miinimumpalga ja avaliku sektori palga tõusu pingelise tööturuolukorras. See on põhjustanud kulupõhise konkurentsivõime probleeme, samas kui mittekulupõhist konkurentsi piiravad jätkuvalt struktuurilised kitsaskohad. Kõik nood tegurid suurendavad muret selle pärast, et konkurentsivõime langus kinnistub ja kaubandusbilansi vajalik parandamine viibib. Eelarveolukord, mis on jooksevkonto suure puudujäägi peamine põhjustaja, on viimase aasta jooksul halvenenud. Prognooside kohaselt suureneb eelarvepuudujääk 2024. ja 2025. aastal mõnevõrra veelgi. Valitsemissektori võla suhe SKPsse kasvas hoolimata SKP suurest nominaalkasvust ja jääb mõõdukaks 50,9 % tasemele, kuid suur osa sellest on nomineeritud välisvaluutas. Valitsemissektori suure eelarvepuudujäägi püsimine võib suurendada

([9]) ST 12319/21 ja ST 12319/21 ADD 1.
([10]) Nõukogu 8. detsembri 2023. aasta rakendusotsus, millega muudetakse nõukogu 29. oktoobri 2021. aasta rakendusotsust Rumeenia taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmise kohta (15833/23; ST 15833/23 ADD 1).

välisvõlga ja suurendada Rumeenia sõltuvust välistest rahastamisallikatest, jättes riigi investorite meeleolumuutuste valda ja väliste vapustuste suhtes haavatavaks. Poliitikameetmed tuvastatud nõrkade kohtade kõrvaldamiseks on olnud nõrgad. Usaldusväärne eelarve tasakaalustamise poliitika on majanduse stabiilsust ohustavate riskide vähendamiseks kesksel kohal. See eeldab ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse raames antud soovituste järgimist ning taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvate eelarve- ja struktuurireformide täielikku rakendamist, eelkõige nende, mille eesmärk on valitsemissektori tulude struktuurne suurendamine, ning varasemate aastatega võrreldes oluliselt rangemat kulukontrolli. Konkurentsivõimet suurendaks ka taaste- ja vastupidavuskava reformide ning muude kui eelarve- ja struktuuriinvesteeringute rakendamine.

(11) Eurostati kinnitatud andmete kohaselt suurenes Rumeenia valitsemissektori eelarve puudujääk 6,3 %-lt SKPst 2022. aastal 6,6 %-le SKPst 2023. aastal, samas kui valitsemissektori võlg kasvas 47,5 %-lt SKPst 2022. aasta lõpus 48,8 %-le SKPst 2023. aasta lõpus.

(12) Rumeenia suhtes on kohaldatud ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust alates 2020. aastast. Tingituna aluslepingu eelarvepuudujäägi kriteeriumi sihilikust mittetäitmisest 2019. aastal võttis nõukogu 3. aprillil 2020 aluslepingu artikli 126 lõike 6 alusel vastu otsuse (EL) 2020/509 ([11]) ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta Rumeenias ning esitas aluslepingu artikli 126 lõike 7 alusel soovituse ([12]) valitsemissektori ülemäärase eelarvepuudujäägi kõrvaldamiseks hiljemalt 2022. aastaks. Võttes arvesse majandustegevuse suurt kahanemist seoses COVID-19 pandeemiaga, võttis nõukogu 18. juunil 2021 aluslepingu artikli 126 lõike 7 alusel vastu muudetud soovituse ([13]) Rumeeniale, et kõrvaldada ülemäärane eelarvepuudujääk hiljemalt 2024. aastaks (18. juuni 2021. aasta soovitus).

(13) Nõukogu soovitas 18. juuni 2021. aasta soovituses Rumeenial vähendada valitsemissektori eelarve puudujääki 2021. aastal 8,0 %-le SKPst, 2022. aastal 6,2 %-le SKPst, 2023. aastal 4,4 %-le SKPst ja 2024. aastal 2,9 %-le SKPst. See vastas valitsemissektori esmaste netokulude nominaalse kasvumäärale 3,4 % 2021. aastal, 1,3 % 2022. aastal, 0,9 % 2023. aastal ja 0,0 % 2024. aastal. See vastas iga-aastasele struktuurilisele kohandamisele 0,7 % SKPst 2021. aastal, 1,8 % SKPst 2022. aastal, 1,7 % SKPst 2023. aastal ja 1,5 % SKPst 2024. aastal. 18. juuni 2021. aasta soovituses täpsustati ka seda, et erakorralist tulu tuleks kasutada valitsemissektori eelarve puudujäägi vähendamiseks ning et Rumeenial tuleks iga kuue kuu järel kuni eelarvepuudujäägi kõrvaldamiseni esitada aruanne soovituse rakendamisel tehtud edusammude kohta.

(14) Valitsemissektori nominaalne eelarvepuudujääk ulatus 2023. aastal 6,6 %-ni SKPst ja ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse kohasest valitsemissektori nominaalse eelarvepuudujäägi eesmärgist 4,4 % SKPst jäädi kaugele. Tolle kõrvalekalde peamine põhjus peitus valitsemissektori kulutuste jätkuvalt väga kõrges kasvumääras, mis oli peamiselt tingitud sotsiaalsiirete, kaupade ja teenustega seotud kulutustest ning kapitalikuludest. 2023. aasta valitsemissektori nominaalset eelarvepuudujääki mõjutas ka kohtuotsustel põhineva avaliku sektori palgatõusu maksete kajastamine (0,5 % SKPst). Oluline on märkida, et makromajanduslik kontekst soodustas eelarve konsolideerimist. Rumeenia majandustulemused on alates 2021. aasta juuni soovituse vastuvõtmisest olnud üldjoontes ootustega kooskõlas, hoolimata sellest ajast alates toimunud majandusšokkidest. Valitsemissektori tulude kasv on olnud prognoositust palju kiirem, kajastades maksude suurt osakaalu majanduskasvus ja kõrget inflatsiooni.

(15) 2023. aastal oli eelarve kohandamine nõukogu soovitatust väiksem. Rumeenia struktuurne eelarvepositsioon püsis 2023. aastal üldjoontes muutumatuna, samas kui nõukogu soovitas eelarvepositsiooni parandada 1,7 % SKPst. Esmaste netokulude kasv (mida on kohandatud ühekordsete ja eelarvepoliitiliste meetmetega tulude poolel) oli 2023. aastal 11,8 %, mis ületab nõukogu soovitatud eesmärki 0,9 %. Nagu varasematelgi 18. juuni 2021. aasta soovituses käsitletud aastatel, kasutati suuremat osa tulude poole erakorralisest tulust täiendavate kulude rahastamiseks. Eespool toodu põhjal leiab komisjon, et Rumeenia ei ole võtnud 18. juuni 2021. aasta soovituse järgimiseks tõhusaid meetmeid.

(16) Rumeenia ametiasutused teatasid 10. mail 2024 „ülemäärase eelarvepuudujäägi korrigeerimiseks võetud meetmetest“. Selles aruandes kinnitati eelarves sisalduvat 2024. aasta valitsemissektori eelarve puudujäägi eesmärki (4,9 % SKPst), kuid rõhutati ka seda, et eelarve täitmisel aasta esimese kolme kuu jooksul jõuti selleni, et valitsemissektori eelarve puudujääk oli 2,06 % SKPst ehk 0,6 protsendipunkti suurem kui 2023. aastal, mil kogu aasta eelarvepuudujääk oli 6,6 % SKPst. 2024. aasta esimese kolme kuu suurem eelarvepuudujääk võrreldes

([11]) Nõukogu 3. aprill 2020. aasta otsus (EL) 2020/509 ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta Rumeenias (ELT L 110, 8.4.2020, lk 58, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/509/oj).

([12]) Nõukogu 3. aprilli 2020. aasta soovitus Rumeenia valitsemissektori ülemäärase eelarvepuudujäägi kõrvaldamiseks (ELT C 116, 8.4.2020, lk 1).

([13]) Nõukogu 18. juuni 2021. aasta soovitus Rumeenia valitsemissektori ülemäärase eelarvepuudujäägi kõrvaldamiseks (ELT C 304, 29.7.2021, lk 111).

2023. aasta sama perioodiga on peamiselt seletatav valitsemissektori kulutuste kiire kasvuga, mis on peamiselt tingitud suurematest investeerimiskuludest.

(17) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt kasvab reaalne SKP 2024. aastal 3,3 % ja 2025. aastal 3,1 % ning tarbijahindade harmoneeritud indeksiga (THHI) mõõdetud inflatsioon on 2024. aastal 5,9 % ja 2025. aastal 4,0 %.

(18) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt on valitsemissektori eelarve puudujääk 2024. aastal 6,9 % SKPst, samas kui valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks 2024. aasta lõpuks suurenema 50,9 %-le. Eelarvepuudujäägi prognoositud suurenemine 2024. aastal kajastab peamiselt valitsemissektori jooksvate kulude kiiret kasvu. Avaliku sektori palgad suurenevad prognooside kohaselt oluliselt, kajastades hiljutist otsustuspõhist palgatõusu haridus-, tervishoiu- ja kaitsesektoris. Pensionireformiga kaasnev pensionide ümberarvutamine põhjustab lühiajalisi kulusid nii 2024. kui ka 2025. aastal, kuid annab suurt säästu keskpikas ja pikas perspektiivis. 2024. aastal peaks avaliku sektori investeeringute osakaal SKPs jääma üldjoontes 2023. aastal saavutatud kõrgel tasemel stabiilseks, kuna kohalikud omavalitsused teevad kiiresti kasvavaid kapitalikulutusi ning kasutusele võetakse rahastu vahendeid.

(19) 2024. aastal peaks valitsemissektori tulude kasv ületama SKP nominaalkasvu, kajastades maksude suurt osakaalu majanduskasvus, jõupingutusi parandada maksude kogumist maksusüsteemi digitaliseerimise kaudu ja mõju, mis on 2023. aasta sügisel vastu võetud tulusid suurendavate meetmete paketil, mis peaksid suurendama valitsemissektori tulusid ligikaudu 1 % SKPst. Pakett koosneb peamiselt äriühingute (eelkõige mikroettevõtjate) ja üksikisikute maksustamise suurendamisest, mis tuleneb ehitus- ja põllumajandussektoris soodusmaksusüsteemide osalisest kaotamisest, valitud kaupade ja teenuste vähendatud käibemaksumäärade kaotamisest, aktsiisimaksude tõstmisest ning pankade ja hargmaiste ettevõtjate käibe erimaksust. Pakett sisaldab ka kulude poolel võetavaid meetmeid, sealhulgas avaliku halduse ratsionaliseerimist ja rangemaid tingimusi, mille alusel riigiteenistujatel on õigus saada puhkusevautšereid ja toidutoetusi. Komisjoni prognooside kohaselt on eelarvepoliitika 2024. aastal üldjoontes neutraalne (0,1 % SKPst).

(20) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt rahastatakse 2024. aastal rahastu tagastamatust toetusest kulusid mahus 1,0 % SKPst (2023. aastal 0,1 % SKPst). Rahastu toetustest rahastatavad kulutused võimaldavad teha kvaliteetseid investeeringuid ja viia ellu tootlikkust suurendavaid reforme, ilma et see mõjutaks otseselt Rumeenia valitsemissektori eelarvepositsiooni ja võlga. Rumeenia eeldab, et rahastu laenudest rahastatavate kulude maht on 2024. aastal 0,2 % SKPst ja 2025. aastal 1,2 % SKPst (2023. aastal 0,3 % SKPst).

(21) Nõukogu soovitas ([14]) 14. juulil 2023 Rumeenial võtta meetmeid, et võimalikult kiiresti 2023. ja 2024. aastal kaotada kehtivad erakorralised energiatoetusmeetmed ja kasutada sellest tulenevat kokkuhoidu valitsemissektori eelarve puudujäägi vähendamiseks. Nõukogu soovitas, et kui energiahindade uue tõusu tõttu on vaja uusi või jätkuvaid toetusmeetmeid, tuleb Rumeenial tagada, et sellised toetusmeetmed on suunatud haavatavate leibkondade ja ettevõtete kaitsmisele, on eelarve seisukohast vastuvõetava maksumusega ning säilitavad stiimulid energiasäästuks. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt peaks erakorralistest energiatoetusmeetmetest tulenev eelarve netokulu ([15]) olema 2023. aastal 0,3 % SKPst ning 2024. ja 2025. aastal - 0,1 % SKPst. Toetuskavad, mille üldine mõju on 2024. aastal 0,5 % SKPst ja 2025. aastal 0,4 % SKPst, peaksid jääma kehtima, kuid prognooside kohaselt tasakaalustavad nende mõju energiatootmise ja jaotusettevõtete kasumile kehtestatud erakorralised maksud. Vähekaitstud leibkondade ja ettevõtete kaitsmisele suunatud toetusmeetmete eelarveline kulu on 2024. aastal hinnanguliselt 0,2 % SKPst, millest alla 0,1 % SKPst säilitab hinnasignaali, et vähendada energianõudlust ja suurendada energiatõhusust. Kui erakorralistest energiatoetusmeetmetest tuleneva eelarve netokuluga seotud kokkuhoidu kasutataks nõukogu soovituse kohaselt valitsemissektori eelarve puudujäägi vähendamiseks, tooks see kõnealuse prognoosi kohaselt 2024. aastal kaasa eelarvekohanduse 0,4 % SKPst, samas kui riiklikult rahastatavad esmased netokulud peaksid prognoosi kohaselt andma kõnealusel aastal eelarvepoliitikasse ekspansiivse panuse 1,2 % SKPst. Prognooside kohaselt ei kaotata erakorralisi energiatoetusmeetmeid 2023. ja 2024. aastal piisavalt kiiresti. See ei pruugi olla nõukogu soovitusega kooskõlas. Samuti prognoositakse, et selle tulemusena kokku hoitavaid vahendeid ei kasutata täielikult valitsemissektori eelarve puudujäägi vähendamiseks. See ei ole nõukogu soovitusega kooskõlas.

([14]) Nõukogu 14. juuli 2023. aasta soovitus, milles käsitletakse Rumeenia 2023. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Rumeenia 2023. aasta lähenemisprogrammi kohta (ELT C 312, 1.9.2023, lk 216).

([15]) See arv esindab kõnealuste meetmete aastaseid eelarvekulusid, sealhulgas tulusid ja kulusid, millest on vajaduse korral maha arvatud energiatarnijate juhusliku kasumi maksustamisest saadud tulud.

(22) Lisaks soovitas nõukogu Rumeenial säilitada riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud ning tagada rahastust antavate toetuste ja muude liidu vahendite tulemuslik kasutuselevõtt, eelkõige rohe- ja digipöörde edendamiseks. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt peaksid riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud suurenema 2,3 %-lt SKPst 2023. aastal 3,3 %-le SKPst 2024. aastal. See on kooskõlas nõukogu soovitusega. Samal ajal prognoositakse, et liidu vahenditest, sealhulgas rahastu toetustest, rahastatavad avaliku sektori kulud peaksid vähenema 3,3 %-lt 2023. aastal SKPst 2,3 %-le SKPst 2024. aastal. See vähenemine on tingitud liidu struktuurifondide 2014.–2020. aasta programmitöö perioodi lõpust, mille jaoks on vahendid kättesaadavad kuni 2023. aastani.

(23) Prognoosi koostamise ajal teada olevate poliitikameetmete põhjal ja eeldusel, et poliitikat ei muudeta, hinnatakse komisjoni 2024. aasta kevadprognoosis, et valitsemissektori eelarve puudujääk on 2025. aastal 7,0 % SKPst. Valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks suurenema 2025. aasta lõpuks 53,9 %-le. Eelarvepuudujäägi suurenemine 2025. aastal kajastab peamiselt pensionireformiga seotud lühiajalisi kulusid, mis peaksid 2025. aastal lisama puudujäägile veel 0,5 % SKPst võrreldes stsenaariumiga, kui reforme ei toimuks. Kapitalikulutuste mõningane vähenemine on siiski tõenäoline pärast kohalikke valimisi ning jooksvate kulude (v.a pensionid) kasv peaks mõnevõrra aeglustuma. 2025. aasta eelarvepuudujäägi prognoos ei hõlma võimalikku lisatulu, mis tuleneb mikroettevõtjate maksusüsteemi reformist ja ulatuslikust maksureformist, mis on osa taaste- ja vastupidavuskavast ja mida praegu välja töötatakse. Nende reformide tulemusena võib valitsus saada märkimisväärset tulu, ning kui neid reforme kavandatakse ja rakendatakse nõuetekohaselt, võib nende tulemusena 2025. aasta puudujääki võrreldes prognoosiga oluliselt vähendada. Konservatiivne eelarvepoliitika aitab vähendada ka alusinflatsiooni, mis on liidu keskmisest tunduvalt kiirem ja võib püsimise korral pärssida konkurentsivõimet, ja peaks samuti aitama tugevdada välispositsiooni.

(24) Vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 19 lõike 3 punktile b ja V lisa kriteeriumile 2.2 sisaldab taaste- ja vastupidavuskava ulatuslikke üksteist vastastikku tugevdavaid reforme ja investeeringuid, mis tuleb rakendada 2026. aastaks. Need reformid ja investeeringud peaksid aitama tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on kindlaks tehtud asjakohastes riigipõhistes soovitustes. Järele jäänud lühikese aja jooksul on oluline kiiresti jätkata taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas REPowerEU peatüki tulemuslikku rakendamist, et suurendada Rumeenia pikaajalist konkurentsivõimet rohe- ja digipöörde kaudu, tagades samal ajal sotsiaalse õigluse. Taaste- ja vastupidavuskavast tulenevate kohustuste täitmiseks 2026. aasta augustiks on oluline, et Rumeenia kiirendaks märkimisväärselt reformide ja investeeringute elluviimist, tagades tõhusa juhtimise ja tugevdades haldussuutlikkust. Jätkuvalt on oluline süstemaatiliselt kaasata kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi, sotsiaalpartnereid, kodanikuühiskonda ja muid asjaomaseid sidusrühmi, et tagada laialdane isevastutus taaste- ja vastupidavuskava eduka rakendamise eest.

(25) Ühtekuuluvuspoliitika programmide vahehindamise osana vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 ([16]) artiklile 18 peab Rumeenia 2025. aasta märtsiks läbi vaatama kõik Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF), Euroopa Sotsiaalfond+-ist (ESF+), Ühtekuuluvusfondist ja Õiglase Ülemineku Fondist (JTF) toetatavad programmid, võttes muu hulgas arvesse 2024. aasta riigipõhistes soovitustes ning riiklikus energia- ja kliimakavas kindlaks tehtud probleeme. Läbivaatamise tulemuste alusel eraldatakse lõplikult iga programmiga ette nähtud liidu rahastus. Rumeenia on teinud edusamme ühtekuuluvuspoliitika programmide ja Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel, kuid jätkuvalt on probleeme ning olulised territoriaalsed erinevused investeeringutes ja tööhõives püsivad pealinnapiirkonna ja muude piirkondade ning ka linna- ja linnaväliste piirkondade vahel. Väga oluline on kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmide rakendamist ning tugevdada haldussuutlikkust riiklikul ja piirkondlikul tasandil. Nendes programmides kokku lepitud prioriteedid on jätkuvalt asjakohased. Erilist tähelepanu tuleks pöörata vee-, reovee- ja jäätmesektori majandamise ja kestlikkuse parandamisele. Sama oluline on parandada tööviljakust ja ettevõtete innovatsioonisuutlikkust, keskendudes sihipärasele ettevõtluse toetamisele, sealhulgas avaliku ja erasektori koostööle ning osalemisele Euroopa teadus- ja innovatsioonialgatustes. Lisaks bioloogilise mitmekesisuse kaitsele tuleks jätkuvalt prioriseerida investeeringuid raudteevõrku ja säästvasse linnatransporti.

([16]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.6.2021, lk 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj).

(26) Lisaks on oluline arendada haldussuutlikkust riiklikul ja piirkondlikul tasandil, keskendudes piirkondlike ja kohalike omavalitsuste tugevdamisele. Tagada tuleks õiglase ülemineku territoriaalsete kavade rakendamine, sealhulgas söe kasutamise järkjärguline lõpetamine 2032. aastaks. Riiklikke tööturuteenuseid tuleks jätkuvalt parandada. Sellega seoses on eriti oluline muuta tulemuslikumaks tööturu aktiveerimise meetmed, mis puudutavad naisi, mittetöötavaid ja mitteõppivaid noori, puuetega inimesi ja marginaliseerunud kogukondi, näiteks romasid. Investeerida tuleb haridusse ning elanikkonna täiendus- ja ümberõppesse. Kogu riigis on vaja parandada sotsiaal- ja pikaajalise hoolduse ning tervishoiuteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti haavatavate rühmade jaoks, samal ajal kui deinstitutsionaliseerimise meetmeid tuleb kiirendada. Ka energiaostuvõimetus on endiselt suur probleem. Vahehindamise raames tasub pöörata rohkem tähelepanu sotsiaaleluruumide ja nendega seotud sotsiaalteenuste pakkumisele ning väiksemate linnapiirkondade jätkusuutlikule arengule, kus haldussuutlikkus püsib puudulik. Nende probleemide lahendamine aitaks ka toetada ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist kooskõlas komisjoni talituste teise etapi riigianalüüsiga, mis põhineb sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetel, mille katseprojekt toimus 2024. aastal. Kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 artikli 3 lõike 3 punktiga b hõlmab Euroopa poolaasta komisjoni poolt tehtavat järelevalvet tööhõivesuuniste rakendamise üle, muu hulgas sotsiaalset lähenemist ohustavate riskide kindlakstegemise raamistiku kaudu. Rumeenia võiks kasutada ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2024/795 ([17]) loodud Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvormi, et toetada investeeringuid biotehnoloogiasse (nt investeeringud tehisintellekti kasutamisse meditsiinisektoris ning teadusuuringutesse ja tulusatesse investeeringutesse esmatähtsate ravimite valdkonnas), digitehnoloogiasse ja süvatehnoloogiasse ning puhtasse ja ressursitõhusasse tehnoloogiasse; samuti selleks, et investeerida suutlikkusse tegeleda oskuste, näiteks nende elutähtsate tehnoloogiate arendamiseks vajalike oskuste nappusega.

(27) Hoolimata hiljutistest edusammudest on vaesusrisk ja ebavõrdsus endiselt suur, kusjuures erinevused elanikkonnarühmiti ja piirkonniti on olulised, samas kui juurdepääs tööturule ja haridusele on Rumeenias endiselt ebaühtlane. Sotsiaalkaitsesüsteem on ebapiisava juurdepääsu ja ebapiisavuse tõttu vaesusriski ja ebavõrdsuse vähendamisel jätkuvalt ebatõhus. Lisaks on tööhõive määr jätkuvalt liidus üks madalamaid, eelkõige alaesindatud rühmade puhul. Kaasavat majanduskasvu mõjutavad negatiivselt raskused kvaliteetsele haridusele võrdse juurdepääsu tagamisel.

(28) Taaste- ja vastupidavuskava sisaldab meetmeid, mis on seotud põhjenduses 27 osutatud probleemidega. Need meetmed hõlmavad puuetega täiskasvanute kaitsesüsteemi reformi, töökaartide kasutuselevõtu reformi ja koduabiliste töö ametlikuks muutmist, investeerimist ettevõtetes töötavate töötajate oskuste täiendamise või ümberõppe kavadesse, kohustusliku haridussüsteemi reformi, et ennetada ja vähendada haridussüsteemist varakult lahkumist, ning investeeringuid, et töötada välja raamprogramm töötajate täiendkoolitamiseks alusharidusteenuste valdkonnas. Ühtekuuluvusprogrammid hõlmavad ka seotud meetmeid, nagu noorte tööhõivele suunatud sihipärased sekkumised, ebasoodsas olukorras olevate rühmade aktiveerimine ja tööhõive tööturul ning haavatavatesse rühmadesse kuuluvate isikute sotsiaalne kaasamine. Nende kiire rakendamine aitaks lahendada põhjenduses 27 osutatud probleeme ja toetaks ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist.

(29) Võttes arvesse komisjoni põhjalikku analüüsi ja ülemäärase tasakaalustamatuse olemasolu käsitlevaid järeldusi, kajastuvad määruse (EL) nr 1176/2011 artikli 6 alusel antud soovitused soovituses 1 ja 2. Soovituses 1 osutatud poliitikameetmed aitavad kõrvaldada suure jooksevkonto ja valitsemissektori eelarve puudujäägiga seotud haavatavuse, mis muudab majanduse šokkide suhtes potentsiaalselt haavatavaks ja soodustab kõrget inflatsiooni. Soovituses 2 osutatud poliitikameetmed aitavad vähendada haavatavust, mis on seotud kulupõhise konkurentsivõimega, mis on tingitud palgatõusust, mis ületab tööviljakuse kasvu, ja mittekulupõhise konkurentsivõimega, mis on tingitud struktuursetest kitsaskohtadest,

([17]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. veebruari 2024. aasta määrus (EL) 2024/795, millega luuakse Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvorm (STEP) ja muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ ning määrusi (EL) 2021/1058, (EL) 2021/1056, (EL) 2021/1057, (EL) nr 1303/2013, (EL) nr 223/2014, (EL) 2021/1060, (EL) 2021/523, (EL) 2021/695, (EL) 2021/697 ja (EL) 2021/241 (ELT L, 2024/795, 29.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/795/oj).

SOOVITAB Rumeenial võtta 2024. ja 2025. aastal järgmisi meetmeid.

1. Esitada õigel ajal keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava. Karmistada eelarvepoliitikat, et saavutada eelarvekohandus 2024. aastaks tervikuna. Piirata 2025. aastal kooskõlas reformitud stabiilsuse ja kasvu pakti nõuetega netokulude ([18]) kasvu määrani, mis on kooskõlas muu hulgas valitsemissektori eelarvepuudujäägi vähendamisega aluslepingus sätestatud kontrollväärtuse 3 % SKPst suunas ja valitsemissektori võla hoidmisega mõistlikul tasemel keskpikas perspektiivis.

2. Kiirendada märkimisväärselt ühtekuuluvuspoliitika programmide ning taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas REPowerEU peatüki rakendamist, tagades reformide ja investeeringute lõpuleviimise 2026. aasta augustiks, tagades tõhusa juhtimise ja tugevdades haldussuutlikkust. Jätkata ühtekuuluvuspoliitika programmide vahehindamise raames keskendumist kokkulepitud prioriteetidele, võttes meetmeid sotsiaaleluruumide, seotud sotsiaalteenuste ja väiksemate linnapiirkondade arenguga seotud vajaduste paremaks rahuldamiseks, võttes samal ajal arvesse võimalusi, mida pakub Euroopa strateegilise tehnoloogia platvorm konkurentsivõime parandamiseks.

Luxembourg, 21. oktoober 2024

*Nõukogu nimel*

*eesistuja*

NAGY I.

([18]) Vastavalt määruse (EL) 2024/1263 artikli 2 punktile 2 on netokulud valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud intressikulud, kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed, liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga, riikide kulud liidu rahastatavate programmide kaasrahastamiseks, töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning ühekordsed ja muud ajutised meetmed.